

**Schoolconcentratie in het voortgezet onderwijs,
een verkenning van ontwikkelingen in Rijnmond 1986 - 2010**

Dr. Enne de Boer
TU Delft, Faculteit CiTG, Afdeling Transport en Planning
e.deboer@tudelft.nl

Dirk-Jan Venema
Student Planologie NHTV

**Bijdrage aan het Colloquium Vervoersplanologisch Speurwerk
25 en 26 november 2010, Roermond**

Samenvatting

Schaalvergroting op het niveau van schoolbesturen, maar nauwelijks op het lokatieniveau ondanks ruimtelijke dynamiek

In het voortgezet onderwijs is in de jaren negentig een forse schaalvergroting doorgevoerd door hogere eisen te stellen aan de minimum-leerlingenaantallen van opleidingen. Op het platteland verloren daardoor veel kernen hun voortgezet onderwijs. De ontwikkeling in stedelijk gebied is nooit in kaart gebracht. Dat gebeurt in deze bijdrage voor de regio Rijnmond door de wijzigingen in besturen, instellingen en locaties over een periode van een kwart eeuw te inventariseren. Het aantal schoolbesturen blijkt belangrijk verminderd te zijn, maar de schaal ervan blijft beperkt tot Rijnmond. Het aantal onderwijsinstellingen (scholen) is ook verminderd. Op het locatieniveau, wezenlijk voor de bereikbaarheid van het onderwijs, is wel sprake van dynamiek (verplaatsingen), maar is nauwelijks sprake van een afname. Zelfs de Rotterdamse deelgemeente Delfshaven, onderhevig aan een sterke mate van bevolkingsdynamiek toont een dergelijke continuïteit.

1. Schaalvergroting in het voortgezet onderwijs, een ontwikkeling met driedubbele bodem

In het voortgezet onderwijs werd in de jaren negentig een schaalvergroting doorgevoerd teneinde de kosten van het onderwijs te drukken. Voor individuele scholen, bijvoorbeeld MAVO's (VMBO-T), werden de minimum-leerlingenaantallen per leerjaar verhoogd van 15 naar 60. In scholengemeenschappen mocht men met minder leerlingen volstaan.

Wanneer daardoor grote afstanden tot bepaalde onderwijsvormen en –denominaties zouden ontstaan mochten scholen gefinancierde nevenvestigingen in stand houden. Door op deze locaties, veelal voormalige MAVO's en MAVO-LHNO's, brede basisvorming aan te bieden, dus ook op HAVO en VWO-niveau, was het effect op de bereikbaarheid van het AVO op het platteland van een provincie als Groningen, afgezien van schooldenominatie afstandsneutraal. Dit ondanks sluiting van een flink aantal scholen en van hun locaties (de Boer, 2010).

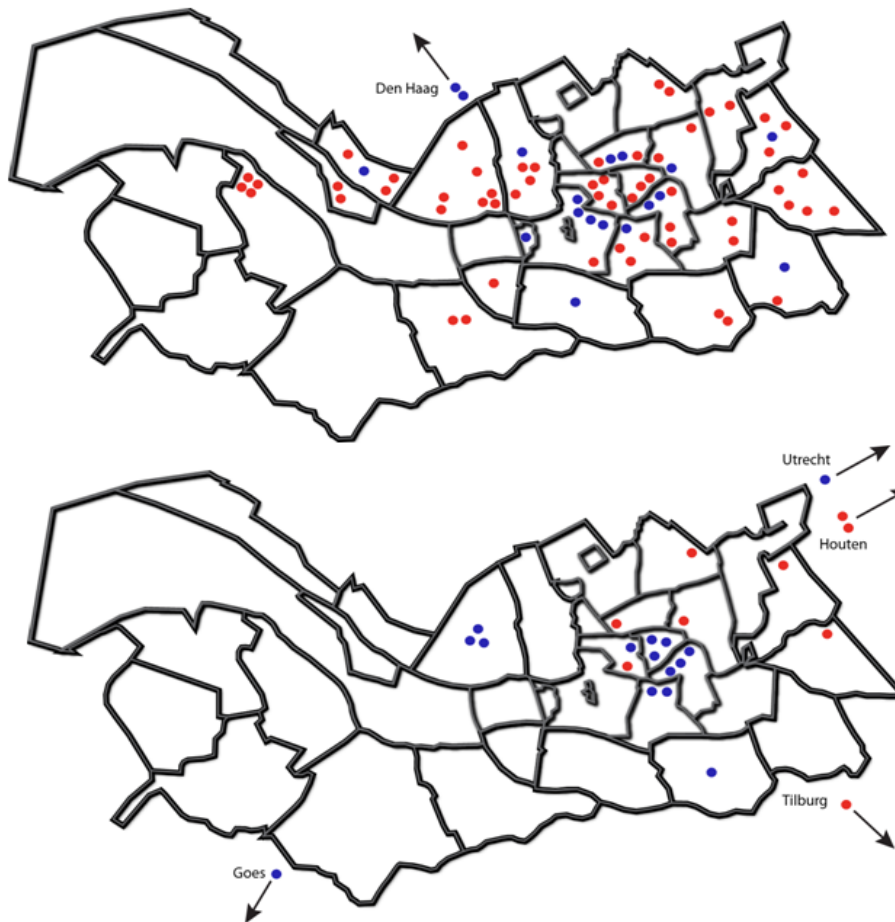
De dynamiek in stedelijk gebied is niet onderzocht. Men kan uit persberichten het beeld krijgen dat sprake is van een trek naar de stadsrand, deels ten gevolge van de ontwikkeling van nieuwe locaties en deels als gevolg van een 'witte vlucht', gevolgd door een 'zwarte' vlucht.

In deze bijdrage worden de globale ontwikkelingen in de regio Rijnmond geïnventariseerd door de presentatie van aantallen besturen en van locaties van scholen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een historisch databestand (POVO, 1986) en van digitale databestanden, met name de registratie van de CFI, de Centrale FinancieringsInstelling van het Ministerie van Onderwijs, die ook niet-gefinancierde locaties vermeldt.

De Rotterdamse deelgemeente Delfshaven wordt uitvoerig belicht, omdat men in een dergelijke wijk met een grote ruimtelijke en bevolkingsdynamiek belangrijke veranderingen in het scholenbestand zou mogen verwachten.

2. Ontwikkelingen op het niveau van schoolbesturen

Het aantal schoolbesturen in Rijnmond is conform de verwachtingen sterk verminderd. In *figuur 1* is aangegeven voor alle gemeenten en de Rotterdamse deelgemeenten waar schoolbesturen met scholen in Rijnmond hun domicilie hadden in 1986 en hebben in 2010. Het aantal besturen is sterk afgenomen. *Figuur 1* geeft aan in welke (deel)gemeente ze hun postadres (blauw) of postbus (rood) hadden en hebben. In het westelijk deel van het gebied resideert geen enkel schoolbestuur meer. Een vijftal besturen van buiten het gebied (stippen met pijl naar buiten) is actief in Rijnmond. In een bijlage (*figuur b1*) is aangegeven in welke gebieden de qua scholenaantallen meest omvangrijke besturen actief zijn. Ze zijn stuk voor stuk niet actief buiten het gebied.

Figuur 1. De locaties van schoolbesturen in Rijnmond in 1986 (boven) en 2010 (onder).

3. Dynamiek in schoollocaties

Voor de gehele regio is vastgesteld welke locaties werden gebruikt voor voortgezet onderwijs in 1986 en welke in 2010. Dit is gedaan voor de gemeenten in de regio en voor de Rotterdamse deelgemeenten. Voor de gemeenten in de regio is uitgegaan van de gebiedsindeling van 1986.

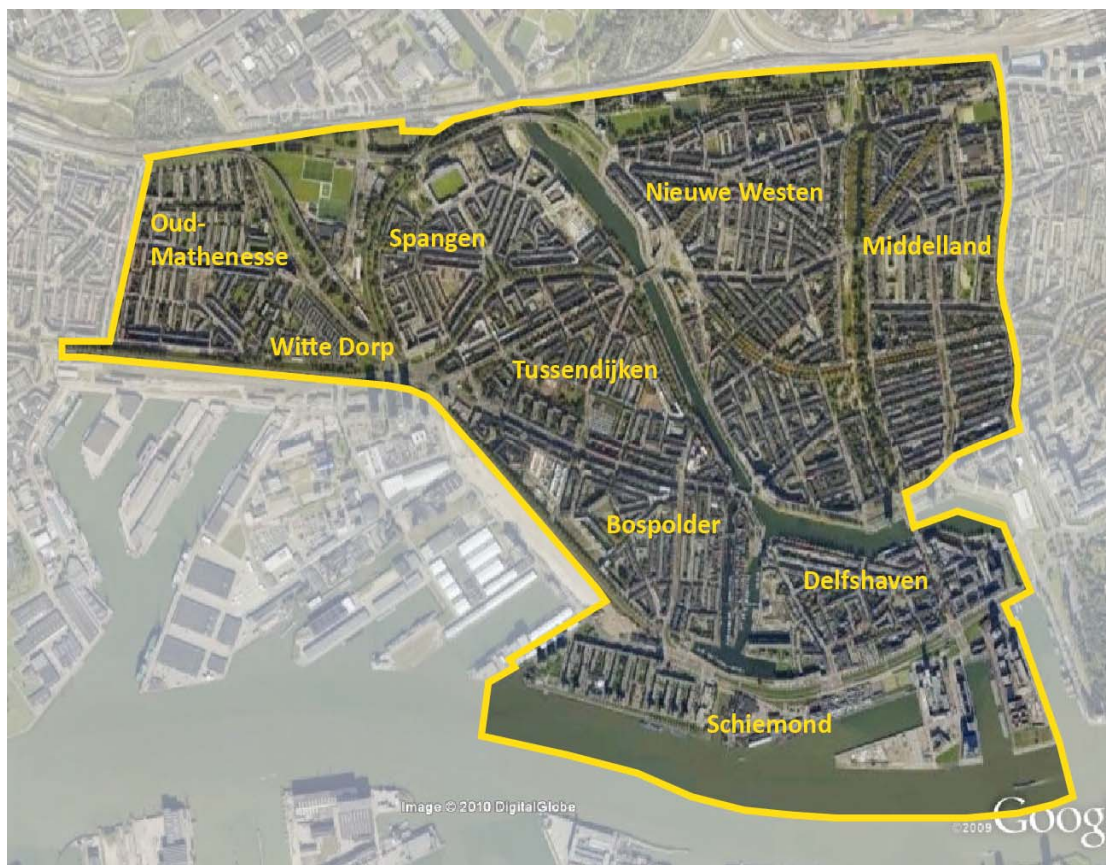
De resultaten voor de gemeenten zijn weergegeven in de bijlage-tabel B1. Vastgesteld is welke locaties uit 1986 verdwenen zijn, welke nog in gebruik zijn en welke na 1986 betrokken zijn. De dynamiek blijkt fors te zijn. Van de 55 locaties buiten Rotterdam is meer dan de helft (29) verdwenen. Er zijn echter nog meer nieuwe bijgekomen, zodat medio 2010 58 locaties in gebruik zijn.

De dynamiek in de deelgemeenten van Rotterdam is weergegeven in tabel 1. Ze is nog wat groter. Hier zijn verhoudingsgewijs nog meer locaties verdwenen maar zijn er ook meer bijgekomen. In 1986 waren er 83 in gebruik en in 2010 93. Een relatie met het aantal leerlingen kon niet gelegd worden. Uit de ontwikkeling van het aantal locaties in Rijnmond kan men dus niet afleiden dat schoolconcentratie heeft plaatsgevonden.

Deze uitkomsten zijn strijdig met die uit eerder onderzoek in de provincies Groningen en Friesland waar het aantal locaties in ruwweg dezelfde periode met respectievelijk 39 en 44% werd vermindert.

	Deelgemeenten Rotterdam	Verdwenen schoollocatie	Behouden schoollocatie	Nieuwe schoollocatie
19.	Noord	9	5	6
20.	Spaanse Polder	2	0	0
21.	Delfshaven	3	8	7
22.	Rotterdam Centrum	1	1	2
23.	Overschie	0	0	0
24.	Eem-Waalhaven	0	1	4
25.	Pernis	1	0	0
26.	Charlois	6	4	4
27.	Feijenoord	6	1	10
28.	IJsselmonde	3	4	5
29.	Kralingen	4	4	4
30.	Prins Alexander	1	4	6
31.	Hillegersberg-Schiebroek	4	4	4
32.	Bedrijventerrein Schieveen	0	0	0
33.	Bedrijvenpark Rotterdam Noordwest	0	0	0
34.	Vondelingenplaat	0	0	0
35.	Hooglyt	3	1	2
36.	Rozenburg	1	1	0
37.	Hoek van Holland	1	0	0
38.	Botlek / Europoort / Maasvlakte	0	0	0
	Totaal	45	38	54

Tabel 1. Overzichtstabel van de mutaties in de schoollocaties sinds 1986 in de deelgemeenten van Rotterdam

Kaart 1. De deelgemeente Delfshaven met een aanduiding van wijken

4. De dynamiek in de deelgemeente Delfshaven

De schoolbesturen die actief waren en zijn in Delfshaven zijn benoemd in tabel 2. Er is sprake van een enorme teruggang sinds 1986. Opmerkelijk is voorts, dat alleen het eerstgenoemde bestuur eenzelfde naam draagt als in 1986.

Bij de instellingen is de continuïteit groter. Bij een nauwkeurige beschouwing blijkt dat een viertal scholen, zij het deels met veranderde naam voorbestaat in de wijk (tabel3). Dat geldt bijvoorbeeld voor het prestigieuze Marnix Gymnasium aan de noordrand van de wijk.

1986	2010
Vereniging voor Christelijk V.O voor Rotterdam e.o. Vereniging Algemene Beroepsschool voor voortgezet onderwijs Vereniging "De Technische School" Vereniging tot oprichting en instandhouding van scholengemeenschappen te Rotterdam en Krimpen a/d IJssel Stichting vervoer- en havenopleiding Vereniging voor Christelijk Beroepsonderwijs te Rotterdam Vereniging kleuter, basis- en mavo-onderwijs op gereformeerde grondslag Stichting Katholiek Handelonderwijs Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs Vereniging Katholieke avo-scholen	Vereniging Christelijk V.O. voor Rotterdam e.o. Stichting STC-Group Stichting BOOR Stichting v Interconf en Alg Bijz VO Rotterdam eo

Tabel 2. De schoolbesturen actief in de deelgemeente Delfshaven in 1986 en 2010

Figuur 2. Het St. Franciscus en zijn monumentale schoolgebouw (Google Maps/Streetv)

1986	2010
Marnix Gymnasium City College Christelijke Scholengemeenschap Haven- en vervoersschool Jan Backx ASVO De Schakel Technische School De Beukelburg Het Rotterdamsch Lyceum A.W.F. Idenburgschool sg. G.K. van Hogendorp Maria Reginaschool	Marnix Gymnasium Citycollege Sint Franciscus Melanchthon, Christelijke scholengemeenschap Scheepvaart en Transport College Unie Noord Wolfert van Borselen Scholengroep

Tabel 3. De instellingen aanwezig in de deelgemeente Delfshaven in 1986 en 2010

Nog curieuzer is de continuïteit van locaties. Voor alle vroegere schoollocaties is nagegaan in hoeverre zij nog in gebruik zijn bij het voortgezet onderwijs. Eerder werd vastgesteld dat 8 locaties nog in gebruik waren. Het betreft deels de zelfde scholen, en kennelijk deels ook scholen die in de 'Unie Noord' zijn opgegaan.

Deelgemeente Delfshaven			
Situatie 1986		Situatie 2010	
3027XA	ASVO De Schakel	3024EL	Unie Noord
3026XH	A.W.F. Idenburgschool	3024BJ	Unie Noord
3029BA	Haven- en vervoersschool Jan Backx	3024BI	<i>Unie Noord</i>
		3021CJ	Wolfert van Borselen Scholengroep
		3022VR	Wolfert van Borselen Scholengroep
		3024EA	Scheepvaart en Transport College
3021PM	Christelijke Scholengemeenschap	3021PM	Melanchthon, Christelijke S.G.
3021AE	City College	3021AE	Citycollege Sint Franciscus
3026GH	sg. G.K. van Hogendorp	3026GH	Unie Noord
3021LP	Maria Reginaschool	3021LP	Unie Noord
3022EA	Marnix Gymnasium	3022EA	Marnix Gymnasium
3028HT	Christelijke scholengemeenschap	3028HT	Melanchthon, Christelijke S.G.
3024CP	Het Rotterdamsch Lyceum	3024CP	Unie Noord
3022DC	Technische School De Beukelburg	3022DC	Unie Noord

Tabel 4. Een vergelijking van vroegere en huidige schoollocaties

Concluderend

In Rijnmond was tussen 1986 en 2010 sprake van een omvangrijke dynamiek in het voortgezet onderwijs. Deze was groot op het niveau van de schoolbesturen (een sterke reductie in aantal). Ze was minder groot op het niveau van de instellingen als de resultaten van Delfshaven representatief zijn voor het gebied. Locaties blijken onderhevig aan sterke veranderingen, maar voor Delfshaven zijn zij relatief bescheiden. De omvang van de veranderingen is echter zodanig dat zij zeker in de planvorming meer aandacht verdienen.

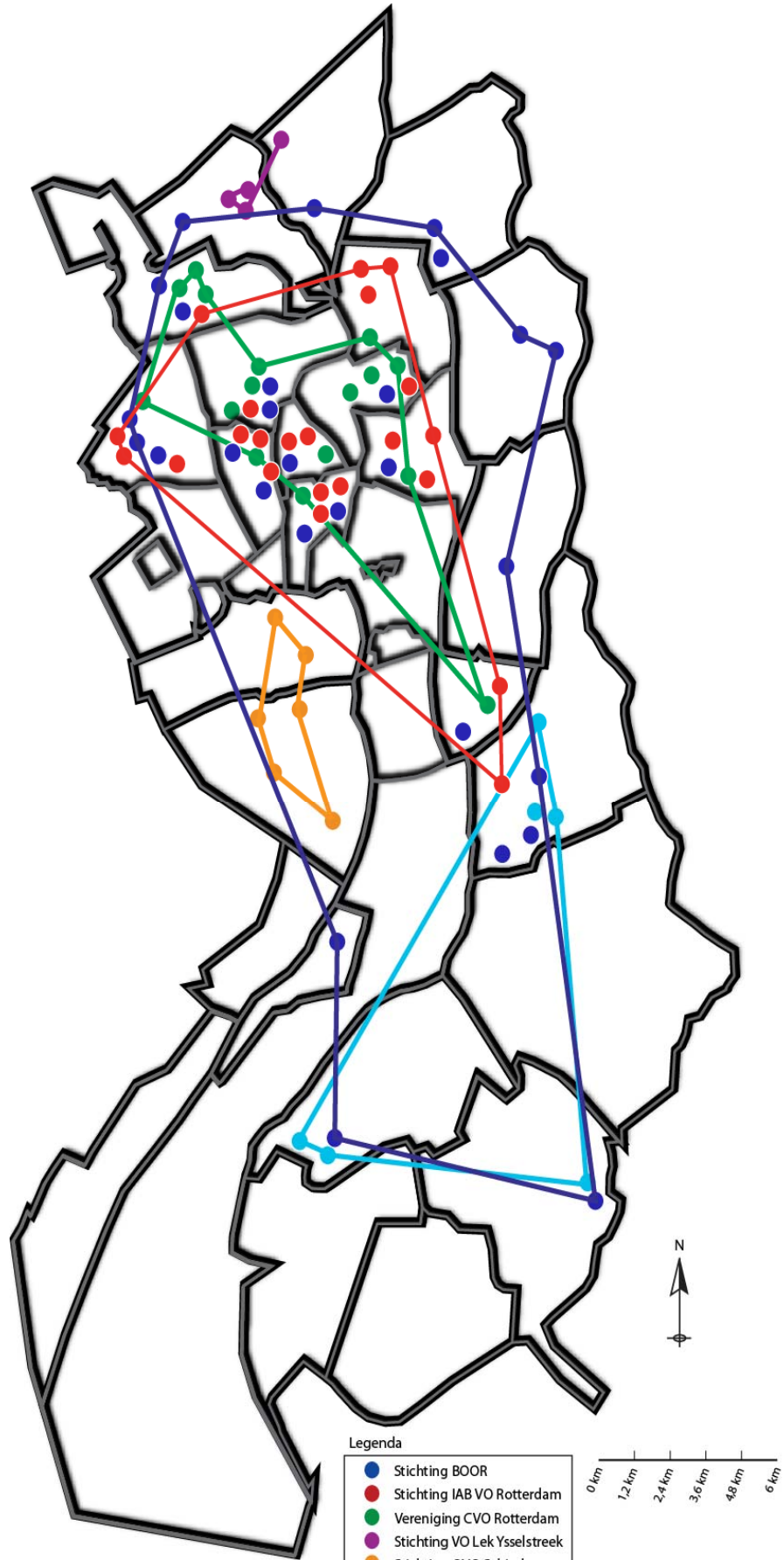
Literatuur

De Boer, E. 2010, School concentration and school travel, proefschrift TRAIL Research School, Delft.

POVO, 1986, Schoolprognoses 1990 en 1995, Rotterdam

Venema, 2010, Schaalvergroting en schaalverkleining in het voortgezet onderwijs in de regio Rijnmond, stageverslag NHTV.

Bijlagen

Figuur B1. Een indicatie van het gebied waarin de grootste schoolbesturen van Rijnmond (4 en meer scholen) opereren.

	Gemeenten regio Rijnmond	Verdwenen schoollocatie	Behouden schoollocatie	Nieuwe schoollocatie
1.	<i>Deelgemeente Hoek van Holland</i>			
2.	<i>Oostvoorne (gemeente Westvoorne)</i>			
3.	<i>Gemeente Westvoorne</i>			
4.	Gemeente Hellevoetsluis	1	3	2
5.	Gemeente Brielle	2	3	2
6.	<i>Deelgemeente Rozenburg</i>			
7.	Gemeente Maassluis	2	2	0
8.	Gemeente Vlaarding	5	4	8
9.	Gemeente Schiedam	7	3	3
10.	<i>Gemeente Bernisse</i>			
11.	Gemeente Spijkenisse	4	2	4
12.	<i>Deelgemeente Hoogvliet</i>			
13.	<i>Gemeente Albrandswaard</i>			
14.	Gemeente Barendrecht	2	1	4
15.	Gemeente Ridderkerk	3	1	2
16.	Gemeente Krimpen aan de IJssel	3	1	1
17.	Gemeente Capelle aan de IJssel	0	6	6
18.	<i>Gemeente Rotterdam</i>			
	Totaal	29	26	32

Tabel B1. Overzichtstabel van de mutaties in de schoollocaties sinds 1986 in de toenmalige gemeenten van Rijnmond exclusief Rotterdam